

Het was Hennie Kuiper die me vertelde dat hij veertig jaar geleden over een kasseiweg reed die zo slecht lag dat de spaken spontaan uit de velgen vlogen. Hij had het niet eens over die keer dat hij op krap tien kilometer van Roubaix strandde en zijn kapotgereden fiets als een aangeleden hond voor zijn voeten lag. Dat ene moment waarop een fotograaf afdruckte voor misschien wel het bekendste plaatje ooit van hem genomen, daar doelde hij niet op. Nee, zijn herinneringen voerden naar een verdwenen plek binnen de grenzen van ons eigen land. Naar een strook vol scheefliggende stenen die inmiddels verstopt ligt onder een dikke asfaltlaag. Begraven strijdtoneel waarvan we nu nog slechts de verhalen kennen van renners die erover reden. Van zulke wegen moeten er meer zijn geweest, dat kan niet anders. Zouden die nu nog bestaan?

Door de woorden van Hennie Kuiper raakte ik nieuwsgierig naar de geschiedenis, de verhalen en de plekken. Het gevolg van die nieuwsgierigheid sloeg u zojuist open.

Over kasseien wordt al meer dan honderd jaar gefietst. De bolle stenen lagen vroeger overal, tot ze hun plaats stilaan moesten afstaan aan straatklinkers, betonplaten of onder teerlagen werden weggesmeerd. Slechts op enkele plekken bleven korte stukjes kasseiweg bewaard, en juist daarop bleven de coureurs hun rondjes draaien. Wierledstrijden zoals de Ronde van Vlaanderen en Parijs-Roubaix danken hun internationale bekendheid aan die stukjes. In het voorjaar trekken alle grote wielploegen naar de steenstroken van Noordwest-Europa om daar een lange reeks wedstrijden te rijden. Nog steeds. Want waar kasseien opduiken, volgt spektakel. Zie Hennie Kuiper in Roubaix, Adrie van der Poel op de Koppenberg en de verkleumde Bobbie Traksel in Kuurne. Op kasseistroken staan de helden op.

Ook over stoffige grindpaden vol scherpe kiezelstenen wordt met dunne racebandjes gekoerst. Steeds vaker zelfs. Wedstrijden over onverharde wegen zoals de *Strade Bianche* in Toscane en de *Tro Bro Léon* in Bretagne; het zijn uitvergrotingen van haast kinderlijke fietsvreugde. Crossfietsbanen van tweehonderd kilometer lengte waarop renners van hun moeder vies mogen worden. Hun gebrek aan historie compenseren deze races met decors vol olijfgaarden, kasteelruïnes of ruige kliffen. Kieper een paar ladingen grind en keien over het parcours, liefst op een dag vol slagregens en rukwinden, en wielierliefhebbers gaan watertanden. Dat geldt toch in elk geval voor de grote wedstrijden in het buitenland. Het gras tussen de stenen is elders blijkbaar nog altijd een stuk groener dan hier. Want ook in Nederland hebben we hindernissen die van een vlakke, saaie wielkoers een spektakelstuk kunnen maken, en waarop toerfietsers zich voor even wielrenner kunnen voelen. Meer dan genoeg om een boek over vol te schrijven. Wierliefhebbers in Nederland staren verlekkerd en vol ontzag naar de koersen over ruwe wegen die bij de burens plaatsvinden, terwijl ze hun rug keren naar een eigen

tuin vol prachtige obstakels. Wanneer werd er in Nederland een Nationaal Kampioenschap voor profrenners gehouden op een parcours vol steen- of grindstroken?

Inderdaad, nooit.

Hooguit over een enkel kort strookje, zoals toen Cees Priem in 1974 won in Hoogerheide of op de NK-omloop bij Elsloo in Zuid-Limburg. In 1913 werd de nationale titelstrijd op de weg verreden over een flink aantal kasseiwegen en dat was nota bene over de grens bij Antwerpen. In ons land was het organiseren en rijden van wielervedstrijden op de openbare weg toen nog bij wet verboden.

Nederlands bekendste wedstrijd, de Amstel Gold Race, had tot voor kort nog een kasseihelling in het parcours. De Maasberg zat echter zo vroeg in de wedstrijd dat die de rechtstreekse televisie-uitzending nooit haalde. De wedstrijden waarin wel meer dan één strook zit, en daarvan zijn er in Nederland genoeg, komen vaak niet eens live op televisie. Kasseien en kiezelstenen zijn in Nederland onbekend en onbeminde. Zelfs de liefhebber weet ze nauwelijks te vinden.

Het is hoog tijd daar iets aan te doen.

Stilaan ontstond een idee, of liever gezegd, een voornemen: over deze wegen en paden moest en zou een boek worden geschreven. Een boek met foto's, verhalen en kaartjes, zoals het standaardwerk dat Pieter Cramer en Huug Schipper in 2008 schreven over de beklimmingen in Nederland. Voor hun 'Nederlandse toppen top-40' reisden zij het hele land af en vroegen ze bekende (oud-)renners naar hun favoriete heuvels. Ze zetten de hellingen op de kaart door de verhalen erbij te vertellen. Zoiets zag ik voor me, want ook in Nederland liggen wegen die zijn geplaveid met wielershistorie, alleen weet bijna niemand ze te vinden. Op deze plekken trekt eens per jaar een koers voorbij in een kort moment van erkenning, en voor een veel te klein publiek.

Nederland heeft een omvangrijk circuit met regionale wedstrijden, van de Omloop van de Braakman en de Omloop der Kempen uit de Topcompetitie tot de Houtse Liniën en de Ronde van Drenthe. Wedstrijden die hun keien letterlijk op een voetstuk plaatsen en ze uitreiken aan hun winnaars. Alles bij elkaar een kalender vol koersen die vaak al decennia bestaan. Samen vormen zij de ondergrond van het Nederlandse wielrennen. Een voedingsbodem vol stenen waarop alle Nederlandse toprenners en -rensters ooit zijn begonnen. Dit boek is in zekere zin een eerbetoon aan deze wedstrijden. Zij zijn de cultuurbewakers van het koersen over keien en kiezelstenen.

Het is dus geen wonder dat we in Nederland veel sterke en stuurvaardige renners en rensters hebben die zich in de voorjaarsklassiekers uitstekend staande houden. Een lichting bekende wielrenners boekt nu weer successen, zoals in 2014 bleek met de winst van Niki Terpstra in Parijs-Roubaix en Lars Boom in de kasseienetappe van Ieper naar Arenberg tijdens de Tour de France. Bij de vrouwen won Ellen van Dijk in 2014 de Ronde van Vlaanderen en Chantal Blaak in 2016 Gent-Wevelgem. Ik werd nieuwsgierig naar hun verhalen, trucs en geheimen. Over hoe ze zich voorbereiden op de voorjaars-

klassiekers, en waar ze dat doen. Ik ben het ze gaan vragen. Ik was inmiddels toch al aardig op weg, en als je een boek over de kasseien wilt schrijven, kun je het maar beter serieus aanpakken.

Telkens opnieuw bleek dat als je renners vraagt naar hun ervaringen met de kasseien, ze vrijwel zonder uitzondering beginnen over Parijs-Roubaix. Niet over andere koersen – zelfs niet over de Ronde van Vlaanderen – en al helemaal nooit over wedstrijden in Nederland. Nee, koersen over kasseien staat voor hen gelijk aan Roubaix. Het wekte mijn nieuwsgierigheid naar hun beleving van juist die wedstrijd. Wat maakt die zo uitzonderlijk? Waarom wil iedereen daar zo graag eens starten? En wat zorgt ervoor dat er juist tijdens Parijs-Roubaix zoveel renners in de vroege vlucht willen meeglippen? Kortom, wat maakt Parijs-Roubaix tot de onbetwiste kasseienklassieker? Zou je renners immers vragen stellen over heuvels, bergen en de kunst van het klimmen, zouden ze dan altijd over Alpe d'Huez beginnen?

Dat laatste heb ik ze niet gevraagd. Maar al het andere wel.

Voor al die verhalen reserveerde ik alvast een plek in het boek dat er nog altijd niet was, maar waarvan ik steeds vastberadener was het te maken. Het moest een boek worden waarin ik mijn voorliefde voor dit soort wedstrijden en parcoursen zou beschrijven met de blik van een planoloog en de ijver van een hopeloze lijstjesmaker. Een boek waarin de geschiedenis van de kasseien uit de Nederlandse bodem werd gegraven. Algauw bleek dat er genoeg waren die me daarmee wilden helpen.

ZOEKEN NAAR KASSEIEN IN NEDERLAND

In 2014 sloegen het tijdschrift *Fiets* en een aantal schrijvers en fotografen van het online wielplatform *Hetiskoers!* de handen ineen. Samen vroegen we onze lezers waar in Nederland we de langste, zwaarste en mooiste stroken met échte kasseien konden vinden. De reacties van fietsers uit het hele land stroomden binnen. Op veel meer plekken dan we vooraf hadden gedacht bleken nog weggetjes verstopt waar slechts lokale fietsers weleens overheen rijden. Wat daarbij vooral opviel, was de grote schoonheid van het landschap. Fotogenieke stukken Nederland, te mooi om nog langer te negeren.

Ik sprak daarna met de mensen die verantwoordelijk zijn voor de instandhouding ervan, ging langs bij wedstrijdcomités en bezocht (oud-)wielersprofs met lokale kennis. Met de verzamelde informatie op zak reisde ik kriskras door Nederland om een overzicht van de meest uitdagende stroken op te stellen. En om dat goed te kunnen doen, inclusief het toekennen van het aantal sterren, moet je de stroken natuurlijk ook zélf fietsen. Dat heb ik geweten.

Toch verscheen kort daarna een laagje stof over het voornemen om er een compleet overzicht van te maken. De plannen werden pas eind 2016 opnieuw afgestoft, toen enkele enthousiaste schrijvers, fotografen en een vormgeefster - ware liefhebbers die allemaal weten hoe het is om over grind en keien te fietsen - hun hulp aanboden.

VOORWOORD

Koersen over kasseien en kiezelstenen in Nederland is het boek dat deze Nederlandse wegen en paden nu op de kaart zet. Het is een boek om te lezen, te bewaren en om mee op pad te gaan.

De meeste stroken in dit boek zijn niet extreem zwaar, maar beslist uitdagend genoeg en ze liggen vrijwel altijd in een prachtige omgeving. Nederland kent bovendien een aantal gebieden waarbinnen het mogelijk is om routes uit te stippelen met meerdere kassei- of grindwegen en in een enkel geval ook -hellingen. De kaartjes in dit boek helpen je daarbij. Ik sprak ook met bekende (oud-)profrenners en -rensters zoals Niki Terpstra, Hennie Kuiper, Chantal Blaak, Lars Boom, Servais Knaven en Maarten Tjallingii. Zij geven in dit boek antwoord op de vraag waarom fietsen over de keizwaaire wegen tijdens voorjaarskoersen vreselijk is, maar tegelijk ook onweerstaanbaar. Al voordat ik ermee begon, wist ik: dit moet een boek worden dat de liefde aanwakkert voor de Nederlandse koersen over keien en kiezelstenen. Ik hoop dat het dat zal doen.

Martijn Sargentini, Amsterdam, 17 november 2017

INHOUD

VOORDAT DE ASFALTEERMACHINE KWAM	14
DE VOORJAARSKLASSIEKERS: VERSLETEN FOLKLORE OF SPRINGLEVEND SPEKTAKEL?	21
OP ZOEK NAAR DE STEENSTROKEN IN NEDERLAND	27
 ZEEUWS-VLAANDEREN	35
<i>'Je rijdt daar echt door het niemandsland, almaar rechtdoor. Je ziet geen einde.'</i>	
Vlaanderen is niet meer dan een steenworp weg	35
Omloop van Zeeuwsch-Vlaanderen	36
Een granieten steen op een houten voetje	38
Patrick Tolhoek, parcoursbouwer	38
Timmermansweg/Smokkelweg, Pyramide ★★★★★	42
Schorerweg, IJzendijke ★★	43
Bolderweg, Biervliet ★★★	43
Kerkweg, Sint Kruis ★★	44
De jongens van Bontekoe	45
Stoempers uit Sluiskil	53
Het verzet van Toine van den Bunder	56
De Theofiel Middelkamp-route: een uitgepijld eerbetoon over Zeeuwse keien	59
HET TWEEDE LEVEN VAN SCHAAL SELS	66
 NOORD-BRABANT	75
<i>'Waar wij over koersten, dat waren gewoon klotekeien op de wegen van de armoede.'</i>	
De Hel van Moerstraten	75
Hennie Kuiper: 'je moet er met liefde naartoe gaan'	76
Hogerwaardpolder ★★★	82
Bossestraat ★	83
Bobbie Traksel en de kunst van het kasseienrijden	87
Servais Knaven, opvolgmelk uit een aangereikte drinkbus	90
Appelaarseweg Fijnaart ★★★	94
Hamseweg/Hoge Zeedijk/Schenkeldijk ★★★	95
Watertorenstraat Dongen ★★★	98
Koersen in de Kempen	102
Veldrijders uit Vlijmen	107
DE VLUCHT NAAR VOREN VAN MAARTEN TJALLINGII	117

INHOUD

NOORD-HOLLAND

127

's Zomers fietsen, 's winters schaatsen of crossen in de duinen en over het strand. Zo doet iedereen het in dit deel van Nederland.

Munnikenweg ★★★	128
Niki Terpstra, pistier op een hindernisbaan in de hel	133
De kwelling van Kreileroord	135
Retrorijden met Roxane Knetemann	141

DYLAN VAN BAARLE VINDT NIET ZO HEEL VEEL VAN KASSEIEN

145

CROSSEN IN ROUBAIX MET LARS VAN DER HAAR

149

LIMBURG

155

Als er ergens een plek in Nederland is waar de kasseien vanzelfsprekend, bijna onopvallend aanwezig zijn, dan is het hier langs de oevers van de Maas.

Maasberg Elsloo ★★★	155
Diepstraat Eijsden ★★	157
Een mini-Paterberg in de schaduw van het Fortuna-stadion	158

TRISTAN HOFFMAN MET EEN GESPAAKTE

163

TALISMAN LANGS DE KANT VAN EEN STUITERWEGGETJE

IN DE SLAG OM NORGE VERLIES JE MET ÉÉN LEKKE BAND AL ALLES

168

DRENTHE

177

'De volksmening was hier vroeger algemeen, dat de keien daar in den bodem groeien.'

Brood voor keien	178
De koningin van Drenthe	181
De eerste koers over Drentse keien	182
Bert-Jan Lindeman, local hero op de Hondsrug	189
Schaapstreek Odoorn ★★★	194
Wezuperveld ★★★	194
Assen Jeugdjour	195
Chantal Blaak: 'Ik dacht nog, wat is dit hier?!'	199
Zoeken naar de langste keienstrook van Nederland	201

DANKWOORD EN VERANTWOORDING

206

GERAADPLEEGDE BRONNEN

207

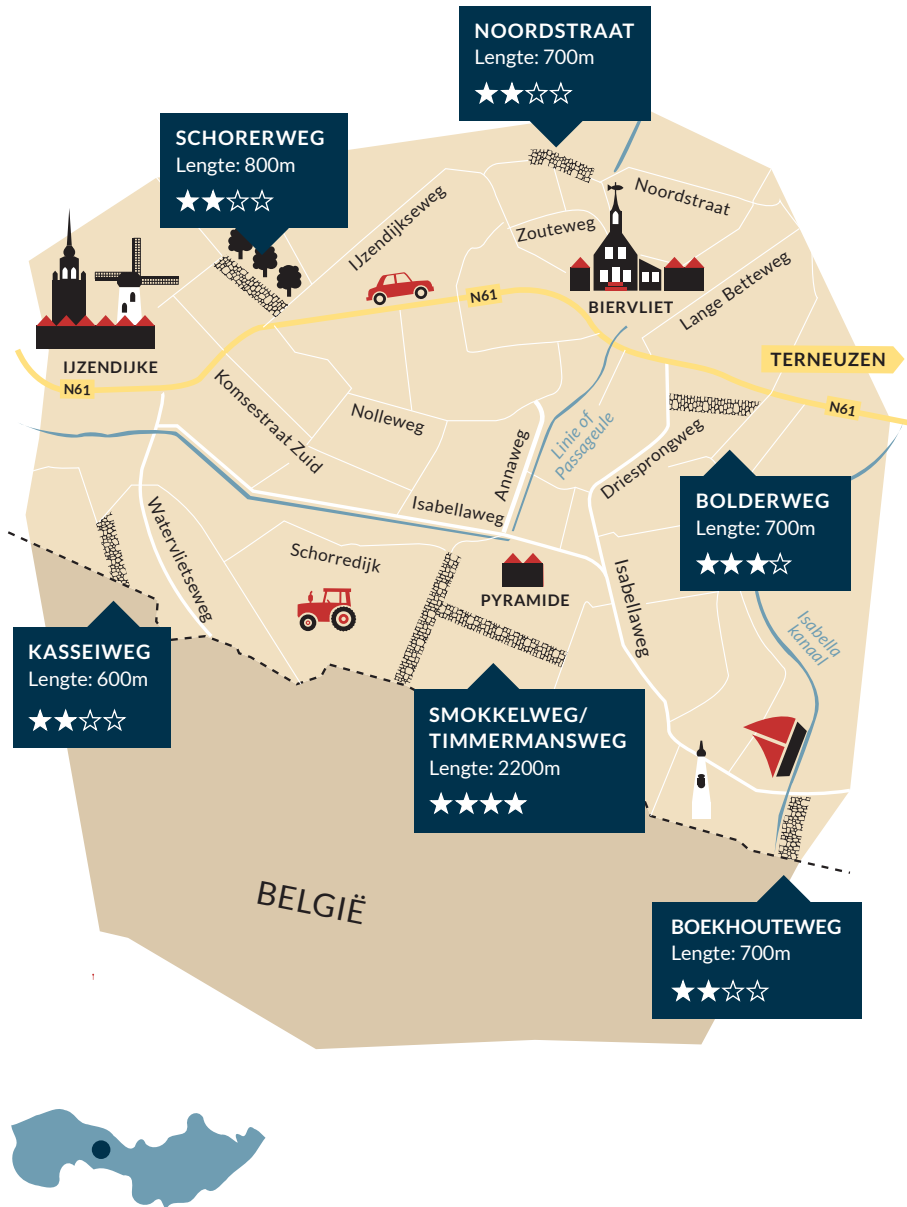
FOTOVERANTWOORDING

210

ZEEUWS-VLAANDEREN

TIMMERMANSWEG/SMOKKELWEG, PYRAMIDE ★★★★★

Er kan er maar één de titel 'zwaarste strook van Nederland' dragen, en die eer is zonder twijfel weggelegd voor de kasseien van de Timmermansweg en de Smokkelweg. De twee zijn samen één, zoals de paden van Cysoing naar Bourghelles in Noord-Frankrijk samen